

JANCSÓ PÉTER

Egyetemes történetek

Laudáció Száraz Pál Talamon Alfonz-díjához (2022. november 16., Fülek)

Mindig nagyszerű érzés, amikor összegyűlünk, hogy közösen ünnepeljük meg a felvidéki magyar irodalom legjelesebb műveit, és különösen hálás vagyok, hogy ma Száraz Pál *Holdfényben* című kötetének erényeiről kell szólnom.

Nagyszerű olvasmányélményben lesz része annak, aki kezébe veszi a 68 éves, Nagyfödémesen élő író novelláskötetét. Pali bátyánk ugyanis nagy mesélő, akinek történetei még az olvasásuk után is sokáig elkísérnek bennünket. Az okosan megírt novellák a maguk kiműveltségével mentesek a sallangtól, nincs bennük felesleges szó, magyarul: minden a helyén van.

Ez a helyénvalóság, ez a tudatos szerkesztés nemcsak az egyes szövegeket, hanem a teljes kötetet átszövi. A könyv öt ciklusba rendez öt-öt novellát, melyek tematikusan építik fel azt az irodalomfelfogást, mely annyira sajátossá teszi Száraz Pál prózáját. Bár ma már a hagyományos, jó értelemben vett mesélés sokak szemében avíttnak hat, roppant fontosnak tartom, hogy az olvasottak kerek történetekké álljanak össze, melyek nem csupán a mesélés örömről vagy a befogadó szórakoztatásáról szólnak, hanem az élet fonákságain és a novellahősök tragikus és vidám sorsának tanulságain keresztül szembesítik az olvasót saját magával, tettei elmaradhatatlan következményeivel.

Száraz Pál történetei egy olyan prózahagyományból táplálkoznak, mely a kötet Bobory Zoltán által írt előszavában felvetett, a felvidéki magyarsággal, a magyar irodalommal szembeni hűtlenségnek is tűnhetnek, ám annál, véleményem szerint, sokkal messzebbre nyúlnak. Azáltal, hogy a történetek nem a Felvidéken játszódnak, hanem a világ számos más pontján, szereplői zömmel nem felvidéki emberek, épp azt éri el a szerző, hogy a történetek egyetemessé válnak, egyszerűen úgy emeli be a felvidéki magyar szerzőt a világirodalomba, hogy kilép az irodalom nyelvi-etnikai, sok esetben megbéklyózó keretei közül. Ezek a szövegek bizony a világ bármely pontján megállnák a helyüket! Talán emiatt is ugranak be az embernek olyan szerzők, mint Guy de Maupassant, Szerb Antal és az első ciklus misztikumának közepén Edgar Allan Poe, miközben lapozgatja a kivételesen szép kiállítású könyvet.

Az első ciklus, *A sanghaji váza története* a 19. század gótikus regényeinek hangulatát idézik fel. Persze nem borzongatni, sokkolni akarják az olvasót, de a meghökkenésre, a csattanóra kihegyezett történetek atmoszférája a sokszor bizonytalan elbeszélővel azt a képzelte képet eleveníti fel bennem, ahogy maga a szerző is izgatottan szövi története szálait írógépe előtt ülve, arra várva, hogy ő maga is megtudja, miért kellett egy fiatal nőnek egy csontvázhoz feleségül mennie, vagy épp miért kap valaki Kínából egy étkészletet, kéretlenül. A ciklus legsikerültebb darabjának az utolsót, *A két ezüstkirály meséinél*. A bíróságon játszódó történetben egyszerre érezzük Kafka *Perének* és Arany János *Fülemiléjének* hatását. A novella végkimenetele igazi katarzisként hat az olvasóra.

A világirodalom nagyjai mellett érdemes megemlíteni azt is, hogy a magyar népköltészet elemei is visszaköszönek a kötetben, mégpedig a második ciklus, *A síró ezüstkirály meséinél*. A figyelmes olvasó könnyen azon kaphatja magát, hogy a prózaszöveg ritmusa, belső rímei magukkal ragadják – mivel Petőfi elbeszélő költeményeinek hangulatával mutatnak rokonságok. Száraz Pál tehát nemcsak a feszültségkeltés mestere, hanem kiváló meseíró is! Persze ez a megállapítás senki számára sem jelenthet újdonságot. A szerző a meséi tanulságát nem rágja az olvasó szájába, hanem a mesék esendő szereplői vonják le azokat, miután szembe-sültek tetteik következményeivel.

A harmadik ciklus a *Szerelem iskolája* címet viseli. Ezek a novellák az író frappáns, ám visszafogott humorán keresztül mutatják meg a szerelem sokszínűségét. Figyelmeztetnem kell a szövegekhez közelítő olvasókat, itt nem a szó hagyományos értelmében vett szerelmes, romantikus történeteket olvashat, hanem a legszebb emberi érzés hatására megkergült emberek – mondhatni – szerelemből elkövetett baklövéseinek történeteit. Itt nem nyelvi humortól vagy az egymás mellett elbeszélő szereplők félreértéseitől kell várnunk a csattanót. Ugyanis ezek a történetek végtelenül emberiek, húsbavágóan valóságos, életszerűen viselkedő hősökkel, akik sajátosan közelítenek a szerelemhez, olyanok, mint akármelyikünk, amikor szemünk elé ereszkedik a rózsaszín köd.

A *Szépkorúak* ciklus a címéből kifolyólag a szépkorúakat helyezi középpontba, de valójában az előző ciklus folytatása. A rész második novellájának címe – *Huszonöt év után* – is erre utal. Ám míg az előző novellafüzér története vidámak, ez utóbbiak inkább melankolikusok. A soha ki nem teljesedett szerelmekkel és a csalódással, egyszersmind az elpazarolt évekkkel való szembenézés adja ezen szövegek központi témáját. Szerzőnk szerencsére még nem akar elszámolni az életével, ezek a szövegek nem az elkerülhetetlen végre készülnek, inkább az idősebb emberek szerelmi életének fonákságaival foglalkoznak, rengeteg humorral és nagyszerű csattanókkal.

A kötet utolsó ciklusa, a *Titkok a szigeten* akár a kötet szintézisének is tekinthető. Itt ismét kapunk egy misztikus történetet, egy novellista szerelmes szenvedés-

nek történetét, egy felnőtteknek szóló mesét is. Tehát minden adott ahhoz, hogy az ember ismét kedvet kapjon a kötet újraolvasásához. Mert bizony ez egy olyan kötet, melynek egy hibája róható fel: túlságosan korán ér véget. Az ember legszívesebben újra és újra elolvasná, elmerülne az ízes szövegben, a leleményes, de szerencsére nem túlburjánzó szóképekben.

A kötetben szereplő novellák témája mindig a szeretet, és annak legkülönfélébb aspektusaiban való megnyilvánulása. A fellobbanó és az elmúló szeretet ugyanúgy megjelenik bennük, mint a gyermeki önző szeretet. De végsősoron az irodalom, a magyar nyelv szeretete teszi kiemelkedő kötétté ezt a kivitelezésében is elsőrangú művet.

„*És a nagy író nem tud többé írni. A nagy író nem érdeklik a témák, ötletek, a nagy írónak nincs gondolata. A nagy író megszűnt nagy lenni.*” – olvashatjuk *A novellista* című írásban. Mindannyiunk legnagyobb szerencséjére ezeket a sorokat Száraz Pál nem írhatta és sohasem írhatja saját magáról. A *Holdfényben* című kötet ugyanis épp az ellenkezőjéről tanúskodik: a szerzőt igenis érdeklik a témák és nagyon sok gondolata van. Ilyen gondolat a szeretet örökérvényűsége és a múlt jelenre gyakorolt hatásának vizsgálata.

A *Holdfényben* című kötet méltán nyerte el 2022-ben a Szlovákiai Magyar Írók Társasága Talamon Alfonz-díját, ami Száraz Pál írói pályája kicsúcsosodásának is tekinthető, azonban bízom benne, hogy ez csak egy lesz a még rá váró elismerések sokasága között.